

obrazovni programi za poljoprivrednike i zahtjevi društva

vladimir mirković

radio-televizija zagreb,
centar za studij programa,
zagreb, jugoslavija

Polazeći od pretpostavke da je obrazovanje poljoprivrednika temelj napretka poljoprivrede, autor ističe da nova edukacija postavlja komunikološke procese i medije komunikacija u prvi plan. Za djelovanje masovnih medija bitno je da se odrede u konkretnom prostoru, te da optimalnim rješenjima saдрžaja i programskih oblika kontinuirano djeluju. Po autoru osnovna metodološka pitanja jesu slijedeća: izbor ciljne grupe, sadržajni okvir obrazovnog programa, zahtjev za sistematskim školovanjem, opseg nastavnog plana i programa radija i televizije, izbor nastavnih metoda, predavača te mjesta izvođenja nastave i sredstava nastave. Iz nekih inozemnih iskustava (Poljske, Indije, Kube, Kenije, Velike Britanije, Kanade i SAD) v.dljivo je da razvijene zemlje poklanjaju obrazovanju putem radija i televizije daleko veću pažnju od naše, a nerazvijenije zemlje to čine znatno više. Autor se zalaže da se u nas uvede multimedijски pristup obrazovanju poljoprivrednika. Tako postavljena nova edukacija razvila bi stvaralačke snage poljoprivrednika, omogućila im da se osposobe za samostalno djelovanje, ali kao članovi zajednice. Nova edukacija mora spojiti tradicionalna znanja s primjenom novih, okrenuti se proizvodnji i pridonositi usvajanju novih saznanja o potrošnji.

primljeno rujna 1981.

71 rasprave

—> Obrazovanje poljoprivrednika temelj je napretka poljoprivrede. Ni postulat, ni aksiom — to je jednostavna istina. Nepobitna je činjenica da je ova jednostavna istina među najzapostavljenijima u našem društvu. Prvo, poljoprivreda zaostaje u primjeni moderne tehnologije, mehanizacije i kemizacije; drugo, poljoprivrednik izrazito zaostaje u znanjima o obradi zemlje, unapređenju stočarstva, racionalnom gospodarenju u proizvodnji i potrošnji za proizvodnju, racionalnom gospodarenju u potrošnji za domaćinstvo. Prvo je zaostajanje objektivnije i relativno manje nego drugo, koje je subjektivne naravi i neshvatljivo zanemareno.

U kontekstu razmišljanja o podizanju znanja poljoprivrednika značajne su i istine: Zakonu o obaveznom školovanju nije udovoljilo cca 80% odraslih Jugoslavena (1971); nepismen je svaki sedmi odrasli Jugoslaven (1971) i taj živi najčešće u selu; nepismenih je

cca 3 milijuna 1948, cca 2,5 milijuna 1971, a broj traktora samo u dva desetljeća uvećan je 55 puta; ne postoji potpunost organizacije za naobrazbu poljoprivrednika; školstvo ne raspolaže materijalnim, organizacijskim i kadrovskim mogućnostima da u dogledno vrijeme nešto bitnije pridonese; institucije masovne kulture: novine, radio, televizija i drugi akteri u masovnom komuniciranju ne pridonose koliko bi morale smanjenju tih poraznih slabosti našega društva.

nova edukacija i masovni mediji

Prioritetni zadaci radija i televizije jesu u području obrazovanja. U obrazovanju pak prioritetno je proizvodno obrazovanje, a u proizvodnom obrazovanju prioritetan je zadatak obrazovanje poljoprivrednika.

Koja se pitanja postavljaju? Osnovno je pitanje izbor ciljne grupe. Kome je program namijenjen? Zatim — okvir sadržaja. Hoće li program obuhvatiti šire osnovno obrazovanje ili će biti usmjeren isključivo na stručno poučavanje poljoprivrednika? Sistematsko školovanje ili aktualno proučavanje? Širina gradiva; vrijeme emitiranja, vremenski ciklus, broj sati; nastavni plan i program. To su tek početna metodološka pitanja, među kojima su najbitnija medijska rješenja nove edukacije.

Ciljna grupa: stanovništvo na selu, ponajprije aktivno i izdržavano poljoprivredno stanovništvo. Kako je definicija ciljne grupe postavljena najšire i sva druga rješenja moraju se zasnivati na analognoj primjeni sadržaja nastave i programa. Osobitosti poljoprivredne proizvodnje jesu u činjenici da nema vertikalne organizacije, ne postoji industrijski konvejer, proizvodna traka, sukcesivno nastavljanje radnih i proizvodnih operacija. Definicijom ciljne grupe postavljen je i praktičan cilj integralnog podizanja znanja svih koji sudjeluju u proizvodnji istom poukom. Mladi i najmlađi dio su ciljne grupe, ali je zadatak zamišljenoga programa da mladi ljudi budu aktivniji posrednici. S tim u vezi **bitno** je oživljavanje pokreta **mladih zadrugara** i obveznih **školskih ekonomija** u seoskim školama.

Sadržajni okvir obrazovnog programa. Rad u poljoprivredi svestraniji je od svake druge proizvodnje. Stoga se i ne postavlja pitanje o osnovama općeg obrazovanja jer se ono susreće u najraznovrsnijim aktivnostima u seoskom gospodarstvu i seoskom domaćinstvu. Zahtjev je da se unapređenjem neophodnih znanja za ove svestrane djelatnosti podigne opći intelektualni nivo poljoprivrednika koji su suočeni sa bezbroj stručnih problema. Izgradnja stručnih kvaliteta u različitim oblastima svakodnevnog života bitno mijenja sadržaj i kulturu življenja i ponašanja, ukratko ono što se naziva »kvalitetom života«.

Sistematsko školovanje (ili aktualno poučavanje). Još uvijek dominiraju stavovi po kojima je sistematsko školovanje moguće samo u tradicionalnoj školi (na samom mjestu, uz fizičku prisutnost predavača i učenika). Tisuće i tisuće puta množeni tisak umnožio je i znanja: s pravom glasa, pravom na informaciju i općom informiranosti, osnovna su znanja postala demokratska. Znanja o poljoprivredi po svojoj su prirodi najdemokratskija a zahvaljujući teko-

vinama znanosti i tehnike imaju relativno najveću mogućnost progresivnog napredovanja. Tradicionalne škole su odavno, osobito u andragogiji, odmijenjene drugima, naprednijima. Aktualno poučavanje niz je godina sastavni dio radijskih i televizijskih programa za selo i poljoprivredu, ali je bitniji zahtjev za sistematskim školovanjem, koje je izvodivo na multimedijskoj osnovi.

Opseg gradiva. Pred dobrim namjerama isprečava se golemi zid: kako osigurati sredstva, stvaranje programa i vrijeme emitiranja. To je izrazita poteškoća, ali s druge strane, nikako ne može zadovoljiti sadašnji odnos radija i televizije prema programima za selo i poljoprivredu. Vrijeme emitiranja obrazovnih programa za poljoprivrednike, vremenski ciklus i broj sati mogao bi se utvrditi na osnovi šire društvene i stručne rasprave.

Nastavni plan i program radija i televizije treba prilagoditi postojećem sistemu stupnjevitog obrazovanja poljoprivrednika uz rad. Stupnjevito stjecanje znanja i kvalifikacija uz rad podijeljeno je npr. u SR Hrvatskoj na pet stupnjeva sa zaokruženim nastavnim programima. Iz tih iskustava mogu proizaći i osnove medijskih programa.

Izbor nastavnih metoda i izbor predavača. Nastavne metode moraju se temeljiti na praktičnoj nastavi. Izbor predavača posebno je složen zbog nastave na otvorenom, nastave putem demonstracija, radnih operacija, proizvodnog rada. Predavači moraju imati izražene sklonosti i sposobnosti za komunikaciju, za aktivno sudjelovanje u nastavi osobnim primjerom.

Prostor za nastavu i sredstva nastave. Treba li nastavu izvoditi u studiju i na istom oglednom dobru ili najčešće na drugim prostorima? Prvo rješenje učinilo bi nastavu stabilnijom, gledaoci bi se upoznali s nekim konstantama u emisijama, vizualno bi se potpunije prilagodili. Drugo je rješenje zanimljivije i ilustrativnije, daje veće i raznovrsnije mogućnosti, potpunije bi zaokupilo pažnju, ali možda umanjilo učinak. Sredstva nastave jesu oruđa, mehanizacija, slajdovi, grafikoni, plakati i leci, novine i — knjige. Program nastave objavljivale bi novine, knjige bi bile tiskane u zajednici s odgovarajućim izdavačem, npr. »Zadružnom štampom« i sl.

Auditorij. Anketirani proizvođači zahtijevaju da radio i tv sveučilište za poljoprivrednike bude prava škola.

Sve što se predlaže nije novo, postojalo je i bez radija i televizije u svim kulturama i civilizacijama.¹

1) Stebut je aktualizirao isti problem godine 1927. ovako: »... Agronom je, pre svega, učitelj i savetodavac, i to ne za pojedine izabrane zemljoradnike već za sve bez izuzetka. On poučava ne u školi i ne pomoću školskih metoda već pomoću žive reči, praćene po mogućnosti demonstracijama. Njegov glavni zadatak sastoji se u tome da pre svega pomogne zemljoradnicima da utvrde takvu organizaciju gazdinstva, koja bi odgovarala svim činiocima proizvodnje ... On ima da podstiče seljake da troše svoju dobit za poboljšanje svog ličnog i društvenog života ... Kao učitelj agronom je dužan demonstrirati u narod ... starati se o općem razviću i oduševljavati seljake za bolji rad ... širiti među njima više ideale društvenog života, propagirati zadrugarstvo ... pomagati narod da stvara od poljoprivrede prijatno zanimanje, a od seoskog života — život pun zadovoljstva za sve ...« (Usp. Aleksandar Stebut: *Nauka i stručne škole*, Beograd 1927, str. 38; Biblioteka udruženja jugoslavenskih agronoma).

Inozemne projekcije

Brži razvitak poljoprivrede jedan je od najznačajnijih ciljeva čovječanstva. Tradicionalna ekonomija u poljoprivrednoj proizvodnji sve je manje održiva. Društvene i ekonomske mjere koje vode povećanju proizvodnje, pravilnim investicijama i racionalnoj obradi zasnivaju se na optimalnim rješenjima koja zamjenjuju tradicionalnu praksu.

Poljoprivredni napredak oslanja se na novu, suvremenu tehnologiju, nova su znanja bitna za poboljšanje proizvodnje. Klasični obrazovni sistemi zatečeni u »ruralnim sredinama« prenijeti su iz »urbanih sredina« i pretpostavljaju život u gradu životu u selu. Bitne inicijative »ruralnog razvoja« ne dolaze iz sela nego iz grada. Ako je to osnova rezoniranja, onda suprotnosti sela i grada moraju rasti. Usuprot tih osnova razvijaju se suvremeni komunikološki procesi koji nose nove vrijednosne orijentacije.

Međunarodna komisija za proučavanje problema komunikacija naglašava: »... Komunikacije više ne treba smatrati uzgrednom službom i njihov razvoj prepustiti slučaju... Jedan od osnovnih principa politike trebalo bi da bude osnovno obrazovanje učiniti dostupnim svima, otkloniti nepismenost i redoviti školski sistem dopuniti izvanškolskim obrazovanjem i obogatiti podesnim sadržajima za stalno učenje i za učenje na daljinu (preko radija, televizije i dopisivanja)... Razvoj novinarstva u seoskim sredinama i malim gradovima ne samo što bi tiskanu riječ stavio u službu proširenja ekonomskih i društvenih aktivnosti nego bi olakšao širenje funkcionalne literature za one koji su tek stekli pismenost... Obrazovne informacijske aktivnosti treba dopuniti raznim uređajima: od pokretnih biblioteka, kinoteka i kasetoteka do programirane nastave putem 'škola kroz zrak'...«²

Od četiri milijarde stanovnika svijeta dvije i pol milijarde živi na selu. Taj postotak od 61% seoskog stanovništva blizak je jugoslavenske i jednak hrvatskome. Uvjeti života tog većeg dijela čovječanstva označeni su siromaštvom i neznanjem. I u nas selo zaostaje ekonomski i kulturno. Niska razina znanja seoskog stanovništva bitno onemogućuje primjenu napretka iz znanosti i tehnologije, povećanje proizvodnje i poboljšanje uvjeta života. Obrazovni sistem treba mijenjati: masovne komunikacije kao njegov podsistem osobito u obrazovanju odraslih i u neformalnom obrazovanju preuzima u svijetu sve značajniju ulogu. Suvremena edukacija za odrasle na selu najvećim se dijelom zasniva na radiju, televiziji i novinama koje više nisu posrednik nego nosilac nove edukacije.

U svijetu se odvija posve nov i izuzetno dinamičan proces »ruralizacije obrazovanja«. Društvo budućnosti mora se okrenuti ruralnom svijetu ne samo stoga što su selo i seljaštvo bitna činjenica u većini zemalja nego stoga što čovječanstvo treba u godinama koje slijede potaći u procesu poljoprivrednog napretka razvitak bez presedana, kako bi ono odgovorilo potrebama ishrane i preživ-

2) Komunikacija i društvo, danas i sutra. Mnogo glasova jedan svet. Beograd, Tanjug, 1980, str. 283 i sl.

ljavanja. Zapadna kultura koja se razvijala u društvu »nesagledivih« resursa i tehnološkog progresa oslanjala se na iluziju o neograničenom rastu. Uvjeti su izmijenjeni: demografska eksplozija, osiromašenje resursa, iscrpljivanje prirodnih izvora i ograničenost prirodnih bogatstava stvorili su specifične uvjete društvu budućnosti. Naslijeđena vizija Zapada o poljoprivredi na zalazu i poljoprivrednom razvoju na tradicionalan način, na vlastitu tlu i iz vlastitog naroda, a bez sistematskog obrazovanja, izrazito je lažna za zemlje u razvitku i neodrživa u modelu društva budućnosti. Suvremeno društvo sazdan je jednako na urbanom kao i na seljačkom radu. Poljoprivreda pridonosi globalnom rastu u bitnoj sferi proizvodnje te je klasična podjela tradicionalnih sektora »poljoprivrede i industrije« koja ističe i vrijednosne razlike — pojednostavljenje i iskrivljavanje stvarnosti. Poljoprivreda stoga u ostalim socioprofesionalnim kategorijama nejednako sudjeluje u raspodjeli efekata napretka.

Novi edukativni sistem sve više se oslanja na pomoć i prioritete masovnih komunikacija.

U Poljskoj — multimedijски projekt. Poljska televizijska škola za poljoprivrednike jest multimedijски sistem. Osobe koje rade puno radno vrijeme u poljoprivredi ili srodnom području mogu u toj školi steći naobrazbu za profesionalna zvanja u poljoprivredi. Nastava je povezana s tradicionalnim srednjim poljoprivrednim školama koje vode polaznike televizijske nastave, a sam je sistem zasnovan na »dirigiranom samoinstruiranju«. Inicijator te nastave bio je Savez seoske socijalističke omladine potpomognut od Ministarstva za poljoprivredu, a Poljska radio-televizija uspostavila je institucije sekundarne poljoprivredne nastave. Dodatnu pomoć pruža tjednik Saveza socijalističke omladine »Mladi poljoprivrednik«, koji izlazi u 100.000 primjeraka.

Sveučilišni profesori brinu se o metodološkim problemima i osnovnim programskim shemama nastave i ispita, nastavnici srednjih škola uključeni su u televizijske tečajeve za methodske jedinice prema svojim specijalnostima. Nastavnici srednjih škola imaju i više usporednih uloga: televizijsku nastavu, tjednu koncentriranu nastavu, konzultacije na samom mjestu. Dva puta na godinu održavaju se konferencije sveučilišnih stručnjaka u organizaciji škole za poljoprivrednike putem televizije: Poljske televizije, Ministarstva za poljoprivredu i poljoprivrednih srednjih škola. Tokom nastave održava se korespondencija učenika i nastavnika. Mišljenja učenika prikuplja, sistematizira i prenosi Centar za istraživanje javnog mišljenja radiodifuzije.

Zemlje u razvitku ponajčešće zaostaju kulturno i ekonomski za našim sredinama. Brojni primjeri korištenja masovnih medija u novoj edukaciji nisu samo odraz specifičnih prilika i »lokalnih« uvjeta nego i opći pravac napretka obrazovanja koji zahtijeva odgovarajuće analize i punu pažnju.

U Indiji značajni su eksperimenti ruralnih radio-foruma, seoskih klubova čiji članovi organizirano slušaju radio-program. Specijalne emisije sveindustrijskog radija odgovaraju na pitanja ruralnih foruma. Pitanja su zasnovana na neposrednoj praksi seljaka. Ruralnih foruma ima oko 20.000. Karakteristična je primjena »dvostepenog toka komuniciranja«. Program se sluša kolektivno, zatim ga obja-

šnjava tumač, obrazovaniji član foruma. Kolektivna diskusija ima punu funkciju povratne sprege s obzirom da se radio-program za ruralne forume sastoji od odgovora na pitanja seljaka. Već petnaest godina televizija emitira specijalne programe za obrazovanje poljoprivrednika. Mali postotak televizora u domaćinstvima nadoknađuje se kolektivnim gledanjem, a nedovoljna pokrivenost odašiljačima, emitiranjem preko satelita. Satelitska obrazovna televizija (SITE) započela je rad 1975. Početkom 1982. počinje zajednička televizija za 400 milijuna seoskih stanovnika. Za većinu indijskog seoskog stanovništva ekran dolazi i vremenski prije školske ploče.

U **Kubi** je još 1961, koja je proglašena godinom obrazovanja, provedena kampanja opismenjavanja u kojoj su odlučujuću ulogu imali radio i televizija. Svakog dana tokom cijele godine radio je puna dva sata emitirao tumačenja i upute, dok je televizija emitirala tečajeve. Pristup kampanji bio je multimedijски; i radio i televizija imali su dvostruku ulogu: neposrednu pouku i organizaciju kampanje. Dvije iduće godine televizija je svakodnevno emitirala program dopunskog obrazovanja za radnike i seljake. U kampanji »škole u sela« 20.000 učenika srednjih škola i profesora sudjelovalo je na tom poslu samo u provinciji Kamaguej.

U **Keniji** multimedijски sistem obrazovanja odraslih suočen je s teškoćama širokih usporednih početaka. Radio-prijemnika (1976) bilo je 37 na 1.000 stanovnika; televizora deset puta manje. Na preko 3 milijuna onih koji pohađaju školu tek je 50.000 televizora. Velika prostranstva zahtijevaju obrazovanje »na daljinu«, te presudnu ulogu imaju masovni mediji. Obrazovanje »na daljinu« zasniva se na programima odjela za dopisne tečajeve koji uključuju različita nastavna sredstva: vodiče za dopisni tečaj, udžbenike, tekstove, mape; dodatne radio-emisije i televizijske tečajeve. Nastavu »na daljinu« dopunjuju »pokretni nastavnici«. Navoditi slične primjere značilo bi nabrajati **sve** zemlje u razvitku.

U razvijenoj **Velikoj Britaniji** radio i televizija posvećuje najveću pažnju osnovnom obrazovanju i iskorjenjavanju nepismenosti. **Kanadski** radio i televizija tradicionalno daju prioritet obrazovnim programima, posebno zbog velikih prostranstava zemlje. Radio u **SAD** preko mreže stotina i tisuća lokalnih programa u obrazovnim emisijama daje prednost obrazovanju poljoprivrednika. U **NR Kini** odlučujuću ulogu u obrazovanju ima lokalni radio.

Jednostavan je zaključak iz tih nekoliko spomenutih primjera: razvijenije zemlje od naše poklanjaju obrazovanju putem radija i televizije daleko veću pažnju nego mi; nerazvijenije zemlje to čine znatno više; zemlje prbližno jednakog nivoa razvoja uvele su novu edukaciju putem masovnih medija i tretiraju je kao službeni sistem obrazovanja.

za multimedijски pristup obrazovanju poljoprivrednika

Edukacija koja bi omogućila potpuniji napredak poljoprivrede jest multidisciplinarna pa zahtjeva i multimedijски pristup. Tehnološki progres na koji se oslanja »zelena revolucija« ukazuje na paradokse: sitni seljaci manje koriste elemente progressa nego bogati, jaz

bogatih i siromašnih ne smanjuje se nego uvećava. Stoga je neposredni poticaj ravnoteži povećanje znanja. Uvjeti života seoske populacije mogu se poboljšati i bez vidnih ulaganja koja su neophodna u zdravstvu, školstvu, kulturnim standardima. Nužno je unaprijediti svijest o seoskom zajedništvu. Ruralni razvoj mora paralelno omogućiti da seljaci sami ostvare potpunu kontrolu nad svojom zajednicom, da sudjeluju u svim procesima kolektivnog života, u donošenju odluka, u razvijanju sposobnosti da sami rješavaju probleme seoske zajednice.

Što ima ostvariti nova edukacija u seoskim sredinama?

Prije svega razviti stvaralačke snage, omogućiti osobnu inicijativu, osposobiti seljaka za vlastito i samostalno djelovanje, ostvariti načelo i sistem »pomogni sebi«. Nova edukacija mora pomoći socijalizaciji, razviti sposobnost pojedinaca da djeluju kao članovi zajednice. Nova edukacija mora spojiti tradicionalna znanja s primjenom novih, usvojiti načelo od poznatog prema nepoznatom. Nova znanja okrenuta su proizvodnji ali moraju pridonijeti obrazovanju i odlukama potrošnje. Iskrivljavanje potrošačkih vrijednosti reklamni modeli i reklamni stil stvara izvrnuti sistem potrošnje, a znanje o potrošnji bitno je za unapređenje života i prihvaćanje njegovih zbiljskih i kulturnih vrednota.

Tradicionalno je shvaćanje da je osnovno obrazovanje potrebno »glavi domaćinstva« dok je obiteljsko obrazovanje u seoskim sredinama još uvijek zapostavljeno. Sveopće obrazovanje jest ljudsko pravo. Obiteljsko obrazovanje ima se razvijati u dva smjera — u podjednakom tretmanu svih članova obitelji, u primanju znanja i u unapređenju obiteljskog znanja kao cjelovite strukture. Uloga obiteljske zajednice u proizvodnji, odnosi između članova obitelji, uloga žene i majke, uloga oca, što se očekuje od djece — sve to utječe na potrebe za obrazovanjem obitelji kao cjeline. Zanimljivi su dokazi iz Japana, koji daju prednost obrazovanju obitelji. Novi obrazovni sistem, nastupajući u punoj širini, mora stvoriti koncept međusobnog učenja i učenja jednih od drugih kako u obiteljskim strukturama, tako i izvan obitelji. Primjenjivost znanja jedna je od bitnih komponenata nove edukacije.

U dopunskom obrazovanju putem masovnih medija treba ustanoviti različitosti sela i grada, ustanoviti ruralno spram urbanog. Širenje formalnog i neformalnog obrazovanja pomoći će praksi i proizvodnji ali jednako tako dati i sveopće osnovno obrazovanje, kako bi se umanjio i nestajao jaz između sela i grada. To je i poticaj »urbanizaciji« sela.

Složenost obrazovanja poljoprivrednika ogleda se u bezbroj specijalnosti poljoprivredne proizvodnje, djelatnosti, života na selu i specifičnosti seoske obitelji. »Problematiku« poljoprivrede komplicira, s jedne strane, istaknuta ovisnost o klimatskim prilikama, a s druge strane, složenost sastava poljoprivrednog gospodarstva. Na primjer, jedno poljoprivredno gospodarstvo može biti samo stočarsko, a može biti stočarsko-ratarsko, vinogradarsko-voćarsko. Svako poljoprivredno poduzeće ima u svome okviru posebne struke. Te struke, svaka za sebe, imaju svoje specifične ekonomske probleme. Ali takve specifične probleme nemaju samo pojedine

struke kao ratarstvo, stočarstvo, vinogradarstvo, voćarstvo, povrtlarstvo, nego i pojedine kulture i vrste. Na primjer, problemi pšenice, kukuruza, svinja, groždja, voća, kućne radinosti, industrijskih kultura, goveda, ovaca, mlijeka i sl. Posebni su problemi gusaka, pataka ili kokoši u peradarstvu, ili čak pojedinih vrsta kokoši.«³

O ovim se specifičnostima poljoprivredne proizvodnje i poljoprivrednog obrazovanja vodilo računa pri utvrđivanju profila odgoja i usmjerenog obrazovanja za zanimanja u poljoprivredi.⁴

Načela što su iznijeta, sadržaji i obrazovne strukture, zanimanja, zvanja i specijalnosti zahtijevaju multimedijски sistem obrazovanja poljoprivrednika. Na tome treba poraditi u vertikalnom pravcu od najpozvanijih u republici i federaciji do široke baze seoskih zajednica. U tome poslu nalaze usporedo svoje mogućnosti sveučilišne i srednjoškolske institucije i institucije osnovnog obrazovanja; novine, radio i televizija, posebno lokalni radio i novine; izdavački zavodi; administrativne institucije za obrazovanje i društvene organizacije.

3) Mijo Mirković: **Uvod u ekonomiku FNRJ**. Zagreb, Naprijed, 1959, str. 24.

4) Usp. Božo Sablić: »Stvaranje cjelovite vertikalne odgoja i usmjerenog obrazovanja za zanimanja u djelatnosti poljoprivrede« u zborniku: **Sistem odgoja i usmjerenog obrazovanja omladine za poljoprivredne kooperante**, Zagreb, Samoupravne interesne zajednice odgoja i usmjerenog obrazovanja poljoprivrede i prehrambene industrije SRH, 1978, str. 19 i sl.

Vladimir Mirković:

The Educational Programme for Farmers and Social Demands

Summary

Considering that education of farmers is the basis for progress in agriculture, the author stresses that communicological processes and the mass media are in the front lines of new education. It is essential for mass media to be determined in concrete space, and to be continually active, offering optimal solutions and programmatic forms. According to the author, the basic methodological questions are the following: selection of target group, contextual framework of educational programme, demand for systematic schooling, scope of teaching plan and radio and television programme, selection of teaching methods, lecturers, teaching site and teaching aids.

Foreign experience (Poland, India, Cuba, Kenya, Great Britain, Canada and the U.S.A.) shows that developed countries attach a much greater importance to education by radio and television than does Yugoslavia, and undeveloped countries do so even more. The author pleads for a multi-media approach to the education of farmers. Such new education would develop their creative possibilities and make them capable of independent action, but as community members. New education must link traditional knowledge with the application of innovations, be turned towards production but also contribute to the absorption of new knowledge on consumption. ●

Образовательные программы для сельскохозяйственных работников и требования общества

Резюме

Исходя от предпосылки, что образование крестьянства — сельскохозяйственных работников является важнейшим фактором — базой прогресса сельского хозяйства автор подчеркивает значение нового образования и воспитания выдвигающие процессы массовой коммуникации и средства массовой информации на первый план. Для того чтобы средства массовой коммуникации стали одним из факторов механизма воздействия, большую роль играет их опеределение в конкретном пространстве, при чем оптимальное решение содержания и видов программ обеспечивает их непрерывное действие. Автором выделены основные методологические вопросы в том числе: выбор целевой группы, содержательные рамки образовательной — школьной программы, запросы к программному обучению, объем школьной программы, теле- и радиопрограмм, выбор методов преподавания и преподавателей, места и средств преподавания.

Опыты некоторых зарубежных стран (Польша, Индия, Куба, Кения, Великобритания, Канада и США) показали большую распространенность процесса обладания знаниями с помощью средств массовой коммуникации — радио- и телепрограмм в промышленно развитых странах; в нашей стране эти средства массовой информации недостаточно использованы в системе образования а в промышленно неразвитых странах этому вопросу уделено особое внимание. Автор указывает на надобность внедрения в нашей стране, многостороннего использования средств массовой информации в образовании сельскохозяйственных работников. На таких основах, новая система образования будет способствовать развитию творческих, созидательных сил крестьянства, обеспечивая их самостоятельную активность как членам общности.

Новое образование должно соединять традиционные знания с включением новых знаний, усредоточиться на производство и способствовать обладанию новыми знаниями о потреблении. ●